पत्रालयः
मुरारि-जनपदः
पत्रम्

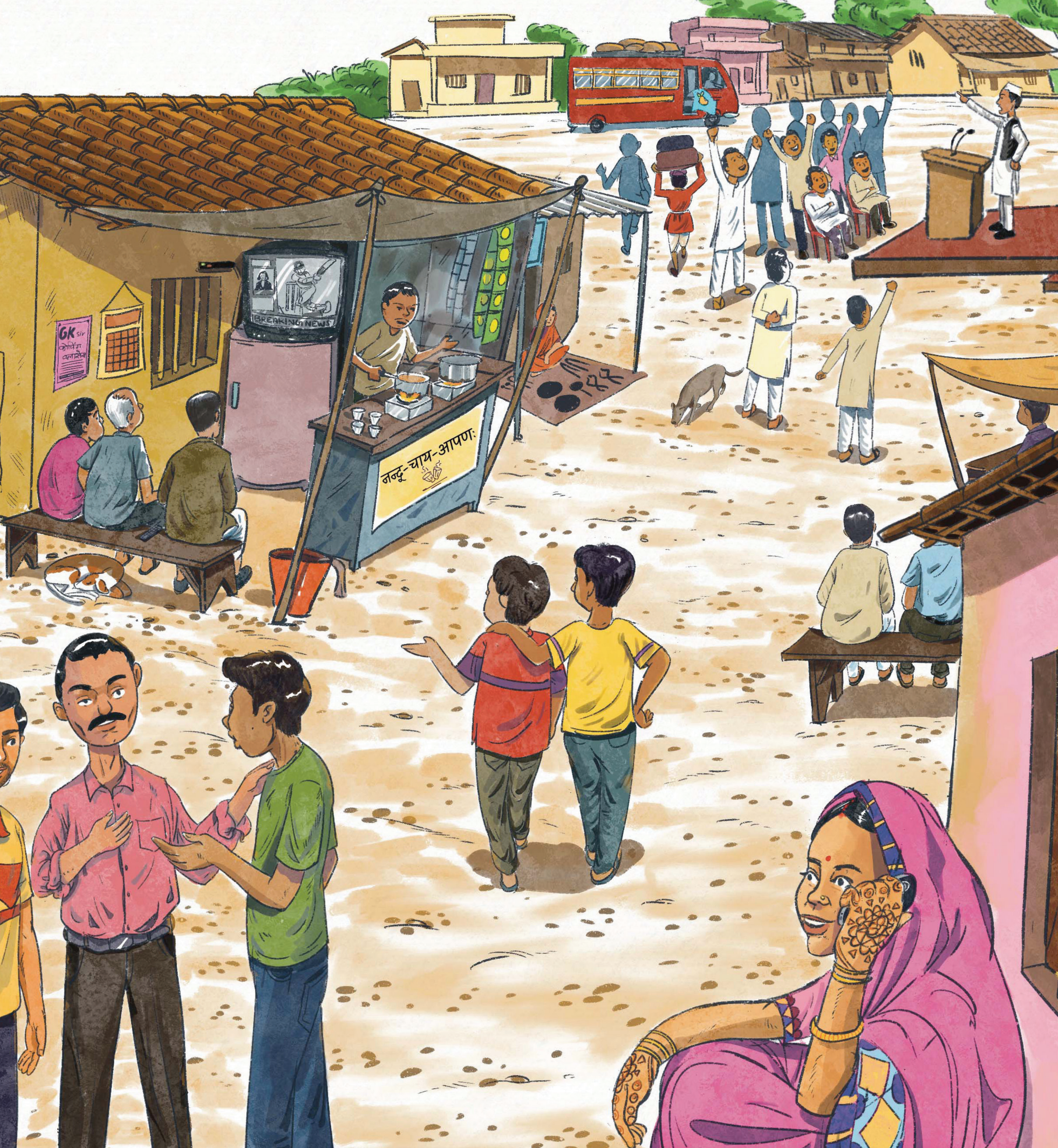

वार्तालापाय

१. अस्मिन् चित्रे स्वस्य वार्तां कथयितुं केषां माध्यमानाम् उपयोगः कृतः अस्ति ?

२. भवान्/भवती कदापि पत्रालयं गतवान्/गतवती ?

३. भवान्/भवती कानि कार्याणि कर्तुं पत्रालयं गच्छति ?

४. सन्देशाः केन केन माध्यमेन प्राप्ताः भवन्ति ?

५. वार्तालापं विहाय दूरवाण्याः प्रयोगः केषु केषु कार्येषु भवति ?

२ संवादः

वयं ज्ञास्यामः

इ	ई	ब	त	म	ख	ट	च

- २१ तः ५० पर्यन्तं सङ्ख्या-परिचयम्।
- पठनं लेखनं च।
- १ तः ५० पर्यन्त-सङ्ख्यानां संकलनं व्यवकलनं च।
- एककस्य दशकस्य च समूहे गणनाम्।

वयं चित्रं दृष्ट्वा पठामः -

वार्तापत्रम्

पत्रपेटिका

बन्धु-चर्चा

चलदूरवाणी

पठामः लिखामः च -

इ

इन्धनम्

ई

'ई'- पत्रम् (ई-मेल)

इ ई

ब

बस-यानम्

बा

बाला

ब बा

बि

बिल्वपत्रम्

बी

बीजम्

बि बी

त

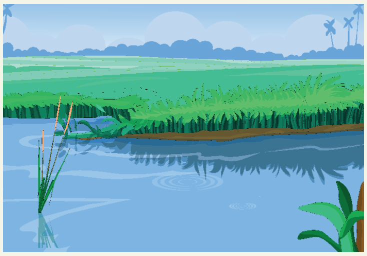

तडागः

ता

ताम्बूलम्

त ता

शिक्षक-निर्देशः— चित्रं दृष्ट्वा शब्दानां पठने सहभागिनां सहयोगं कृत्वा वर्णानां लेखनस्य अभ्यासं कारयन्तु । प्रदत्तेषु स्थलेषु चित्राणां नामानि लेखयन्तु ।

ति

ती

तित्तिरः

तीर्थम्

ति ती

म

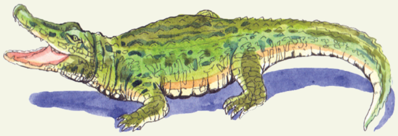

मा

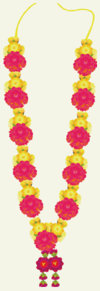

मकरः

माला

म मा

मि

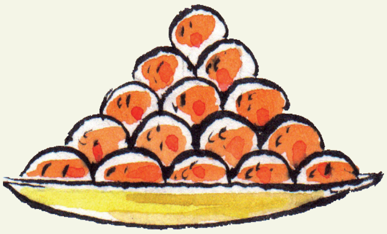

मी

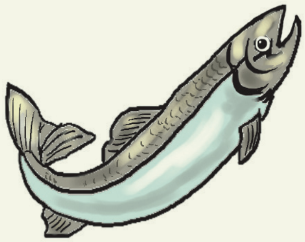

मिष्टान्नम्

मीनः

मि

मी

ख

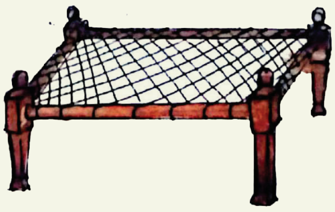

खा

खट्वा

खाद्यम्

ख

खा

खि

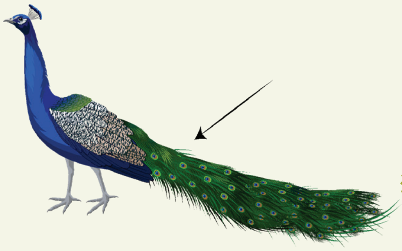

खी

शिखिपुच्छम्

सखी

खि

खी

ट

टा

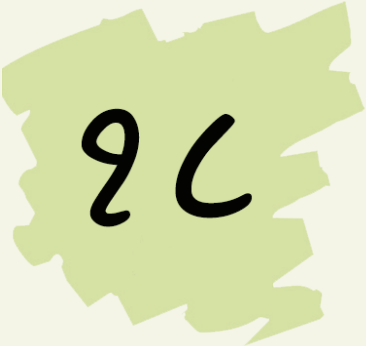

नटराजः

अष्टादश

ट

टा

टि

टिट्टिभः

टी

टीकाकरणम्

टि टी

च

चषकः

चा

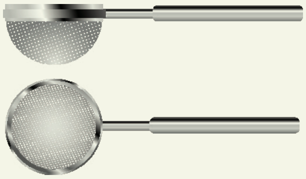

चालनी

च चा

चि

चिकित्सिका

ची

चीत्कारः

चि ची

मम शब्दाः

वाक्यानि पठामः -

- गणेशः भोजनालयं गच्छति ।
- बसयानं मन्दं चलति ।
- विनोदः कार्यालयं गच्छति ।
- पुत्री पुस्तकं पठति ।
- माला टीकाकरणार्थम् आगच्छति ।

चित्राणां नामानि लिखामः -

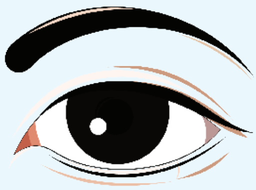

....

....

....

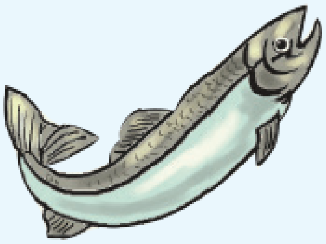

....

शिक्षक-निर्देशः – शब्दानां पठने शिक्षार्थिनां साहाय्यं करणीयं, ते अक्षराणां शब्दानां च सञ्ज्ञानं कर्तुम् एवञ्च सामान्य-वाक्यानां निर्माणं कर्तुं प्रेरणीयाः ।

- सङ्गीतायाः परिवारे पञ्च जनाः सन्ति । अद्य अन्ये चत्वारः जनाः अपि तस्याः गृहम् आगताः सन्ति । कथयन्तु यत् संगीतायाः गृहे अधुना कति जनाः सन्ति ?

तथा आहत्य

५ जनाः तथा ४ जनाः आहत्य अभवन् ९ जनाः

५ + ४ आहत्य अभवन् ९

५ + ४ = ९

$५ + ४ = ९$ **अथवा**

$$\begin{array}{r} ५ \\ + \; ४ \\ \hline ९ \end{array}$$

योजयाम:

$$\begin{array}{r} १३ \\ + \; २ \\ \hline \\ \hline \end{array} \qquad \begin{array}{r} १५ \\ + \; ३ \\ \hline \\ \hline \end{array} \qquad \begin{array}{r} १२ \\ + \; ४ \\ \hline \\ \hline \end{array}$$

७ + २ = ☐

१३ + ४ = ☐

- पत्रवाहकः प्रथमे दिने ८ पत्राणि वितीर्णवान् । द्वितीये दिने सः ३ पत्राणि वितीर्णवान् । पत्रवाहकः आहत्य कति पत्राणि वितीर्णवान् ?

उत्तरम् ____________________

शिक्षक-निर्देशः — दैनिक-जीवने एतादृशाः अवसराः आयान्ति, यदा द्वयोः सङ्ख्ययोः योजनं (+) करणीयं भवति। सहभागिनां प्रोत्साहनं कुर्वन्तु, येन ते सङ्ख्यानां योजनं कर्तुं शक्नुयुः। ९ सङ्ख्या-पर्यन्तं व्यवकलनम् (-) अपि कर्तुं शक्नुयुः।

▪ नवसु विद्युद्दीपेषु द्वौ विद्युद्दीपौ कार्यं न कुरुतः, अधुना वदन्तु कति विद्युद्दीपाः कार्यं कुर्वन्ति ?

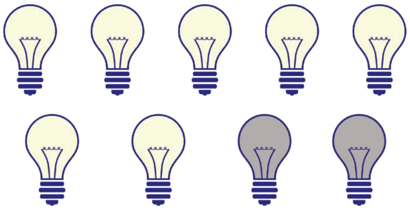

विद्युद्दीपेषु

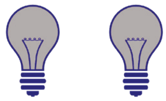

द्वौ विद्युद्दीपौ कार्यं न कुरुतः

विद्युद्दीपाः कार्यं कुर्वन्ति ।

९ विद्युद्दीपेषु - २ विद्युद्दीपौ कार्यं न कुरुतः । = ७ विद्युद्दीपाः कार्यं कुर्वन्ति ।

९ – २ = ७ अवशिष्टाः

९ – २ = ७

९ – २ = ७

```
  ९
– २
----
  ७
```

अथवा **९ – २ = ७**

शिक्षक-निर्देशः — दैनिक-जीवने एतादृशाः अवसराः आयान्ति, यदा द्वयोः सङ्ख्ययोः योजनं (+) करणीयं भवति। सहभागिनां प्रोत्साहनं कुर्वन्तु, येन ते सङ्ख्यानां योजनं कर्तुं शक्नुयुः । ९ सङ्ख्या-पर्यन्तं व्यवकलनम् (-) अपि कर्तुं शक्नुयुः ।

व्यवकलनं कुर्मः -

९	६	८
− ३	− २	− ४
____	____	____

७ − ३ = ☐

५ − २ = ☐

- रमेशस्य पार्श्वे २० रूप्यकाणि सन्ति, सः १५ रूप्यकाणि आपणिकाय दत्तवान् । रमेशस्य पार्श्वे कति रूप्यकाणि अवशिष्टानि -

____

■ आयान्तु योजयित्वा गणनां पठामः –

मिष्टान्नस्य एकस्मिन् पात्रे १० लड्डुकानि सन्ति १० एककानि आहत्य १ दशकं भवति । पश्यामः, जानीमः लिखामः च –

२० + १ = 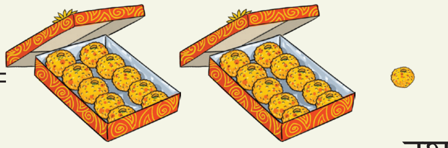 २० + १ = २१

दशकद्वयम् एकम् एककम् — एकविंशतिः

२० + २ = 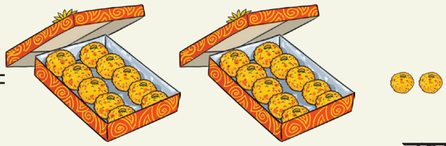 २० + २ = २२

दशकद्वयम् एककद्वयं च — द्वाविंशतिः

२० + ३ = 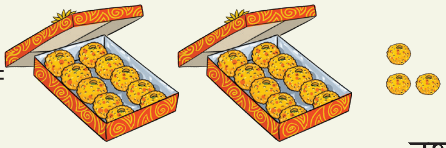 २० + ३ = २३

दशकद्वयं त्रीणि एककानि — त्रयोविंशतिः

२० + ४ = 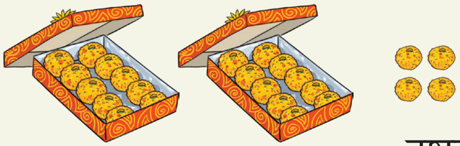 २० + ४ = २४

दशकद्वयं चत्वारि एककानि — चतुर्विंशतिः

२० + ५ = 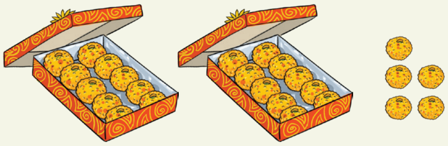 २० + ५ = २५

दशकद्वयं पञ्च एककानि पञ्चविंशतिः

२० + ६ = २० + ६ = २६

दशकद्वयं षड् एककानि षड्विंशतिः

२० + ७ = २० + ७ = २७

दशकद्वयं सप्त एककानि सप्तविंशतिः

२० + ८ = 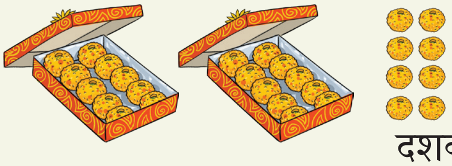 २० + ८ = २८

दशकद्वयम् अष्ट एककानि अष्टाविंशतिः

२० + ९ = 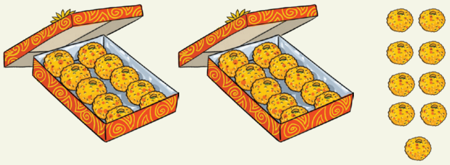 २० + ९ = २९

दशकद्वयं नव एककानि नवविंशतिः

२० + १० = 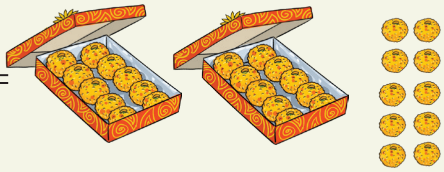 २० + १० = ३०

दशकद्वयं दश एककानि त्रिंशत्

शिक्षक-निर्देशः — अनेन प्रकारेण अग्रे संख्यानां लेखने सहभागिनां सहयोगं कुर्वन्तु।

३०	+	१	=	३१	४०	+	१	=	४१
३०	+	२	=	३२	४०	+	२	=	४२
३०	+	३	=	३३	४०	+	३	=	४३
३०	+	४	=	३४	४०	+	४	=	४४
३०	+	५	=	३५	४०	+	५	=	४५
३०	+	६	=	३६	४०	+	६	=	४६
३०	+	७	=	३७	४०	+	७	=	४७
३०	+	८	=	३८	४०	+	८	=	४८
३०	+	९	=	३९	४०	+	९	=	४९
३०	+	१०	=	४०	४०	+	१०	=	५०

- **एकस्यां अग्निपेटिकायां 10 अग्निशलाकाः सन्ति । मञ्जूषायाम् अग्निशलाकानां सङ्ख्यां लिखन्तु -**

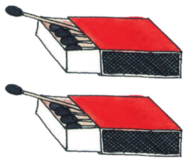		या ☐ + ☐
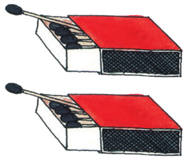	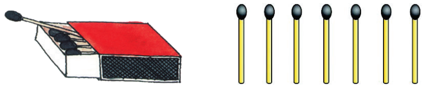	या ☐ + ☐

■ **अधः प्रदत्त-दशरूप्यकैः सह एकरूप्यकस्य नाणकानां योजनेन कति रूप्यकाणि भवन्ति इति चिन्तयन्तु, अवगच्छन्तु उत्तरं च लिखन्तु -**

	१० रूप्यकाणां धनपत्रकाणि		१ रूप्यकस्य नाणकानि		सम्पूर्णयोगः
(क)		+		=	३४
(ख)		+		=	

■ योजयामः -

४०	३०	४०	२५	३२
+ ५	+ ७	+ १०	+ १२	+ १५
____	____	____	____	____

२७ + १२ = ☐   ३२ + ११ = ☐

२२ + १४ = ☐   १५ + २५ = ☐

व्यवकलनं कुर्म: -

४८	३६	४२	४९
– ३२	– १३	– २१	– १९

३९ – २३ = ☐   ४५ – ३१ = ☐

२९ – १२ = ☐   ३७ – १५ = ☐

भवत:/भवत्या: समीपे १० रूप्यकाणि एवञ्च १ रूप्यकस्य कानिचन नाणकानि सन्ति। अधुना कथयन्तु यत् भवान् आपणिकाय वस्तूनां मूल्यं कथं दास्यति ?

मूल्यम्	वस्तूनि	दशरूप्यकाणां धनपत्रकाणि/ नाणकानि	एकरूप्यकस्य धनपत्रकाणि/ नाणकानि
₹५०	आलुकम्		
₹४२	कुण्डलिका		
₹२९	चषक:		
₹१५	कदलीफलम्		

अभ्यास-कार्यम्

१. प्रदत्तानाम् अक्षराणां सञ्ज्ञानं कृत्वा गोलाकरं कुर्मः -

इ	–	इन्धनम्	ईशः
बि	–	बीजम्	बिडालः
म	–	तीन	मकरः

२. प्रदात्तशब्दान् लिखामः -

तिलकम् तालः बकः

३. चित्रं दृष्ट्वा रिक्तस्थानं पूरयामः -

.... द्यम्

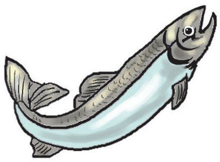

मी ....

.... टराजः

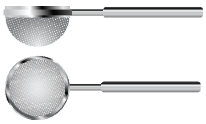

चाल ....

४. चित्राणां नामानि लिखन्तु -

....

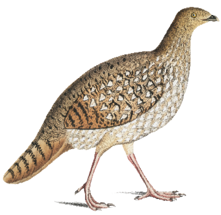

....

....

....

५. सङ्कलनं कुर्मः -

१३	३६	२०	२७	३२
+ ३२	+ ४	+ १५	+ १२	+ ११
____	____	____	____	____

६. व्यवकलनं कुर्मः -

९	८	३६	४५	३७
– ३	– ४	– १२	– २१	– १५
____	____	____	____	____

७. योजयित्वा गणनां लिखामः -

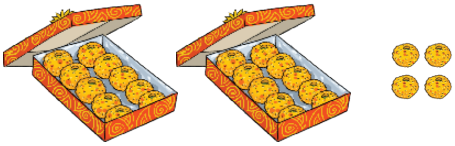 = ____________

८. रिक्तस्थानं पूरयामः -

३० + ५ = ____________ ४० + ५ = ____________

४० + २ = ____________ ४० + १० = ____________

९. नाणकानि अथवा धनपत्रकाणि कोष्ठके लिखामः -

धनम्	१० रूप्यकस्य धनपत्रकम्/ नाणकम्	१ रूप्यकस्य धनपत्रकम्/ नाणकम्
₹४२		
₹२९		